



DOI 10.36074/grail-of-science.14.11.2025.075

ТЕХНІЧНА АІ-ТВОРЧІСТЬ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ


НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Кірін Роман Станіславович 


д-р. юрид. наук, доцент, провідний науковий співробітник
*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
ім. В.К. Макутова НАН України», Україна*

Петренко Віталій Олександрович 

д-р. техн. наук, професор,
завідувач кафедри інтелектуальної власності та управління проєктами
Український державний університет науки і технологій, Україна

Пащенко Олександр Анатолійович 

канд. техн. наук, доцент,
доцент кафедри нафтогазової інженерії та буріння
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Україна

Хоменко Володимир Львович 

канд. техн. наук, доцент,
доцент кафедри нафтогазової інженерії та буріння
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Україна

Анотація. Стаття присвячена аналізу правового регулювання використання штучного інтелекту у технічній творчості, з акцентом на українське та міжнародне законодавство. У контексті Закону України № 2974-IX від 20.03.2023 р. досліджено право особливого роду (*sui generis*), яке регулює неоригінальні об'єкти, створені комп'ютерними програмами без участі фізичних осіб. Розглянуто особливості цього права, зокрема його відмінність від традиційного авторського права. Встановлено основні проблеми та виклики правового регулювання АІ-творів, що включають складнощі з дотриманням прав суб'єктів авторського та суміжних прав при використанні АІ, труднощі ідентифікації первинних об'єктів, використаних для генерування АІ-творів, порушення права *sui generis*, обмеженість судового захисту, а також питання ІР- та АІ-освіти, етичні та правові колізії, пов'язані з відповідальністю та балансом інтересів між авторами програм і користувачами АІ.

Ключові слова: штучний інтелект, технічна творчість, правове регулювання; інтелектуальна власність.

Постановка проблеми. Правові аспекти технічної творчості з використанням штучного інтелекту (далі - АІ) стають доволі критичними. У 2025



р., з набуттям чинності EU AI Act [1] та розвитком національних регуляцій, виникає потреба в чіткому визначенні статусу AI-генерованих об'єктів інтелектуальної власності (далі- IP), особливо в контексті sui generis прав, які захищають неоригінальні твори без традиційного авторства. В Україні, де Закон № 2974-IX від 20.03.2023 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» (далі – закон № 2974-IX) [2] запровадив 25-річний захист для таких об'єктів, це питання набуває особливого значення на тлі євроінтеграції та відновлення IP-процедур після воєнного стану, з відновленням строків з 31.05.2025 р. Глобально, за прогнозами PricewaterhouseCoopers 2025 (далі – PwC), розрив між лідерами AI (наприклад, США та ЄС) та відстаючими розшириться, впливаючи на економіки, де AI стимулює стале зростання, але вимагає балансу між інноваціями та регулюванням для уникнення монополізації технологій [3].

Національна AI-Концепція наголосила на необхідності розроблення єдиної скоординованої державної політики, спрямованої на розв'язання таких першочергових проблем [4]: - низький рівень цифрової грамотності, поінформованості населення щодо загальних аспектів, можливостей, ризиків та безпеки використання AI; - відсутність або недосконалість правового регулювання AI (в тому числі у сферах освіти, економіки, публічного управління, кібербезпеки, оборони), а також недосконалість законодавства про захист персональних даних; - низький рівень інвестицій у розроблення AI-технологій штучного інтелекту; - відсутність єдиних підходів, що застосовуються при визначенні критеріїв етичності під час розроблення та використання AI-технологій для різних галузей, видів діяльності та сфер національної економіки тощо. Тож, дослідження окремих правових викликів, що супроводжують технічну AI-творчість, є актуальним науково-практичним завданням.

Аналіз досліджень та публікацій. Актуальність використання AI в різних сферах технічної творчості обумовила значний інтерес науковців до проблем правового регулювання відповідної сукупності відносин. Правова проблематика, пов'язана із свободою літературної, художньої, наукової та технічної творчості, використанням AI-технологій, режиму IP-об'єктів досліджувалася багатьма науковцями, серед яких О.А. Баранов, А.О. Кодинець, О.В. Кохановська, С.Й. Литвин, С.В. Мазуренко, Н.М. Опольська, О.П. Орлюк, О.А. Підпригора, О.Е. Радутний, З.В. Ромовська, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О.О. Штефан, А.С. Штефан та інші.

Так, М. Дубняк вважає, що враховуючи технічні характеристики та особливості створення об'єктів з використанням технології нейромереж, правовий режим інформації з відкритим доступом, та віднесення до неохоронюваних об'єктів авторського права, є найбільш обґрунтованим для правового регулювання об'єктів, створених за допомогою технології нейромереж [5, с. 52].

На думку Б. Щербини право на свободу творчості можна здійснювати у різних сферах: літературна творчість, художня творчість, наукова творчість, технічна або науково-технічна творчість. Результати такої творчості можуть охоронятися як об'єкти IP-права (як твори, як винаходи чи корисні моделі тощо) [6, с.156].

На основі аналізу законодавств різних країн М. Хеленюк підсумувала, що значна частина з них визначає, що AI-роботи, мають бути суспільним надбанням і не можуть використовуватися ексклюзивно, а їхнє авторство навіть не може бути заявлене. Крім того, переважає думка, що AI сам по собі не може вважатися автором, оскільки йому бракує творчих здібностей і право суб'єктності для того, щоб бути власником авторських прав [7].

В іншій публікації вчені дійшли висновку, що питання про те, як найкраще захистити твори, створені за значної AI-участі, та хто в таких випадках може вважатися автором, залишається предметом активних дискусій серед юристів та експертів [8, с. 410].

К. Кириченко вважає, що поява генеративного AI виявила системну вразливість авторського права: його ключова опора на категорію авторства втрачає стабільність. Якщо раніше ця категорія беззастережно відмежовувала твір від технічного продукту, то нині вона перестає бути очевидною. Відтак, завдання права полягає не у пошуку штучних фікцій чи крайніх рішень, а у переосмисленні самого змісту авторства – через визнання нових форм людського внеску у взаємодії з алгоритмами. Саме такий підхід відкриває можливість забезпечити адаптацію інституту авторства до культурних і технологічних практик цифрової епохи [9, с. 53].

Також відмітимо, що у попередніх статтях авторами розглядалися: - економічні аспекти використання AI у технічній творчості [10]; - перспективи впровадження для України міжнародних AI-стандартів [11] тощо.

Проте наявність значного доробку у сфері AI-права все ж не робить цей напрям таким, що вичерпав свій дослідницький потенціал, а відтак має актуальні перспективи для його продовження.

Мета роботи. Мета поданого дослідження полягає в комплексному аналізі правового регулювання об'єктів, створених за допомогою AI, з акцентом на українське законодавство та міжнародний досвід. Для досягнення поставленої мети пропонується:

- навести теоретичні основи правового регулювання AI-творів;
- визначити правовий статус AI-творів у IP-контексті;
- розглянути право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою;
- дослідити проблеми та виклики правового регулювання AI-творів.

Виклад основного матеріалу. Теоретичні основи правового регулювання AI-творів. AI створив нову парадигму в технічній творчості, що вимагає переосмислення традиційних правових підходів до регулювання IP-відносин. У контексті правового регулювання AI-творів ключовим є визначення їхнього статусу як об'єктів права, що генеруються без прямого людського втручання, але з використанням складних комп'ютерних програм. Українське законодавство, зокрема закон № 2974-IX, запровадило новаторський підхід до регулювання таких об'єктів, визначаючи їх як неоригінальні та надаючи їм захист через право особливого роду (*sui generis*). Водночас міжнародні підходи, як-от рекомендації Всесвітньої організації інтелектуальної власності (World Intellectual Property Organization, далі - WIPO) та аналітика експертів, таких як Kelvin L. Nkai [12] та Adnan Masood [13], підкреслюють глобальну невизначеність у гармонізації регулювання AI-творів, що ускладнює їх



інтеграцію в економічні та правові системи. Тож, варто розглянути основні теоретичні аспекти цього регулювання, включаючи визначення AI-творів, характеристики права *sui generis*, його відмінності від традиційних об'єктів авторського права, суб'єктів права, особливості регулювання.

Особливості правового регулювання AI-творів в Україні, закріплені в ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – закон № 2811-IX) [14], включають кілька ключових положень. Відсутність особистих немайнових прав (ч. 3 ст. 33) означає, що AI-твори не пов'язані з правом на авторство чи ім'ям, оскільки немає фізичної особи як творця. Це виключає моральні аспекти захисту, але спрощує комерційне використання таких об'єктів, оскільки суб'єкт права зосереджується виключно на майнових аспектах. Обсяг майнових прав, визначений ст. 12 закону № 2811-IX через відсилку в ч. 4 ст. 33, охоплює право на використання, відтворення, поширення, переробку та інші дії з об'єктом, що дозволяє суб'єктам права *sui generis* отримувати економічну вигоду. Наприклад, AI-генерований код для автоматизації виробництва може бути ліцензований для використання на різних підприємствах. Строк дії права *sui generis*, встановлений ч. 6 ст. 33, становить 25 років, починаючи з 1 січня року, наступного за роком генерування об'єкта. Цей строк, як зазначає О. Тараненко [15], є компромісом між захистом інтересів правовласників і запобіганням монополізації інновацій, хоча він коротший, ніж у традиційному авторському праві, що відображає швидкоплинність технологічного прогресу.

AI-генеровані об'єкти, як неоригінальні твори за ст. 33 закону № 2811-IX, охороняються *sui generis* правом без особистих немайнових прав, з суб'єктами у вигляді авторів програм чи їх правонаступників, та строком захисту 25 років від генерування. У міжнародному контексті це завдання охоплює порівняння з EU AI Act, де AI-системи класифікуються за ризиками з обов'язковою прозорістю для високоризикових, та китайським підходом, де суди визнали авторство за AI-творами за умови людського внеску, на відміну від США, де *fair use* доктрина дозволяє тренування на даних без компенсації.

Визначення правового статусу AI-творів у IP-контексті. Згідно зі ст. 33 закону № 2811-IX, неоригінальним об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою, вважається об'єкт, який відрізняється від існуючих подібних об'єктів і створений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в його утворенні. Це визначення підкреслює ознаки ключової особливості AI-творів: а) їх створення не залежить від людської креативності в традиційному сенсі; б) вони є результатом алгоритмічних процесів, таких як машинне навчання чи генеративні моделі (наприклад, GPT-4o чи DALL-E 3). Наприклад, AI може генерувати технічні креслення, код програмного забезпечення (далі – ПЗ) чи моделі для 3D-друку, які не мають прямого людського автора, але є унікальними за своєю структурою чи функціональністю. Важливо, що твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій (наприклад, дизайнерами, які застосовують AI як інструмент), не вважаються неоригінальними, що чітко відмежовує AI-твори від традиційних IP-об'єктів. Це розмежування, за Н. Фоміною [16], дозволяє уникнути конфліктів із традиційним авторським правом, яке вимагає людського творчого внеску, але водночас створює виклики для

визначення меж між людською та машинною творчістю, особливо в гібридних сценаріях, де людина частково керує AI.

Право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Право *sui generis*, введене ст. 33 закону № 2811-IX, є спеціальним правовим режимом, розробленим для захисту неоригінальних об'єктів, створених AI. Його основна характеристика, визначена ч. 1 зазначеної статті та полягає в тому, що воно застосовується до об'єктів, які не відповідають критеріям оригінальності, необхідним для традиційного авторського права, але потребують правового захисту через їх економічну цінність і унікальність. Це право являє собою сукупність норм, які відрізняються від загальних положень авторського права, створюючи гнучку систему для регулювання AI-генерованих об'єктів. Наприклад, якщо AI створює технічний проєкт для інженерної системи, цей проєкт захищається як неоригінальний об'єкт, але не як твір мистецтва чи літератури. Т. Харебава вважає, що такий підхід дозволяє Україні адаптувати законодавство до технологічного прогресу, хоча він і викликає дискусії щодо меж правового захисту [17].

Відмінність права *sui generis* від традиційних об'єктів авторського права полягає в кількох аспектах. По-перше, традиційне авторське право, відповідно до ст. 8 закону № 2811-IX, вимагає оригінальності та творчого внеску фізичної особи, тоді як AI-твори не мають людського автора, а їх «оригінальність» є результатом алгоритмів. По-друге, традиційне авторське право передбачає як майнові, так і особисті немайнові права (наприклад, право на ім'я), тоді як для AI-творів особисті немайнові права відсутні (ч. 3 ст. 33 закону № 2811-IX). По-третє, строк захисту традиційних творів становить усе життя автора плюс 70 років після його смерті, тоді як для AI-творів строк дії права *sui generis* обмежений 25 роками (ч. 6 ст. 33 закону № 2811-IX). Ці відмінності, як зазначає О. Тараненко [15], відображають прагнення законодавця створити спеціалізований режим, який би не перевантажував традиційну IP-систему, але забезпечував захист інноваційних AI-продуктів.

Суб'єктами права *sui generis*, відповідно до ч. 2 ст. 33 закону № 2811-IX, є особи, яким належать майнові права на комп'ютерну програму, що згенерувала об'єкт, або які мають ліцензійні повноваження на її використання. До таких суб'єктів належать: автори комп'ютерної програми (розробники AI), їхні спадкоємці, особи, яким автори чи спадкоємці передали майнові права, або правомірні користувачі програми (наприклад, компанії, що придбали ліцензію). Договірні умови можуть визначати, кому належить право *sui generis*, що забезпечує гнучкість у комерційних відносинах. Наприклад, технологічна компанія, що розробила AI для створення інженерних моделей, може передати права на згенеровані об'єкти іншій компанії за договором, як це передбачено ст. 49 закону № 2811-IX. На думку С. Барбашина така система сприяє комерціалізації AI-творів, але потребує чіткішого регулювання для уникнення спорів щодо прав власності [18]. Наприклад, на основі розробленого економіко-правового підходу до життєздатності інноваційного трансферу технологій у процесі їх комерціалізації [19].

Проблеми та виклики правового регулювання AI-творів. Використання AI у технічній творчості відкриває широкі можливості для інновацій, але водночас



створює складні правові та етичні виклики. Українське законодавство, зокрема закон № 2974-IX, запровадило право особливого роду (*sui generis*) для регулювання AI-генерованих неоригінальних об'єктів, однак його практична реалізація стикається з низкою проблем. Ці проблеми включають складнощі з дотриманням прав суб'єктів авторського та суміжних прав при використанні AI, труднощі ідентифікації первинних об'єктів, використаних для генерування AI-творів, порушення права *sui generis*, обмеженість судового захисту, а також етичні та правові колізії, пов'язані з відповідальністю та балансом інтересів між авторами програм і користувачами AI. Ці питання ускладнюють інтеграцію AI-творів у правову та економічну системи, потребуючи вдосконалення нормативної бази та міжнародної гармонізації.

Так, згідно з ч. 7 ст. 33 закону № 2811-IX, суб'єкт права *sui generis* на AI-генерований об'єкт може користуватися цим правом лише за умови дотримання прав суб'єктів авторського або суміжних прав, чий твір чи об'єкти були використані в процесі генерування. Це положення спрямоване на захист первинних прав власників, чий дані (наприклад, тексти, зображення чи код) використовуються для тренування AI-систем. Наприклад, якщо AI, навчений на базі захищених авторським правом креслень, генерує нову технічну модель, суб'єкт права *sui generis* (розробник або ліцензіат AI) повинен отримати дозвіл від власників первинних креслень. Однак, як зазначає О. Тараненко [15], практична реалізація цього положення ускладнена через непрозорість даних, використаних для AI-навчання. Більшість сучасних AI-систем, таких як GPT-4o чи Stable Diffusion, тренуються на величезних масивах даних, що включають мільйони об'єктів, і відстежити їх походження часто неможливо. За даними WIPO [20], до 80% даних для AI-тренування у технічних галузях можуть містити захищені авторським правом елементи, що створює ризик порушення прав первинних авторів.

Проблеми ідентифікації первинних об'єктів, використаних у процесі генерування, є ще одним значним викликом. AI-системи, особливо ті, що базуються на глибокому навчанні, обробляють дані у спосіб, що унеможлиблює чітке визначення, які саме об'єкти були використані для створення нового твору. Наприклад, якщо AI генерує програмний код на основі аналізу тисяч репозиторіїв GitHub, визначити, чи включав тренувальний набір захищений код, надзвичайно складно. Н. Фоміна зазначає, що відсутність глобальних стандартів для маркування даних ускладнює ідентифікацію, а в Україні бракує технічних інструментів для автоматичного відстеження походження даних, що підвищує ризик судових спорів [16]. Крім того, ч. 7 ст. 33 закону № 2974-IX також вимагає дотримання прав на інші AI-генеровані неоригінальні об'єкти, використані для створення нового об'єкта, що додає ще один рівень складності, оскільки ланцюжок прав власників може бути багатоступеневим і заплутаним.

Зокрема, порушення права *sui generis*, як зазначено в ч. 11 ст. 33 та ст. 55 закону № 2811-IX, включають дії, що порушують майнові права суб'єктів права *sui generis*, такі як несанкціоноване використання, відтворення чи поширення AI-генерованих об'єктів. Наприклад, якщо третя сторона використовує AI-генерований технічний проект без дозволу ліцензіата AI-програми, це вважається порушенням, що дає підстави для судового захисту. Однак

визначення таких порушень ускладнене через новизну права *sui generis* і відсутність чіткої судової практики в Україні. С. Барбашин вважає, що більшість спорів щодо AI-творів в Україні на 2025 р. залишаться позасудовими, оскільки суди ще не мають достатнього досвіду для розгляду таких справ, а сторони часто уникають судового процесу через його високу вартість (10–50 тис. дол. США за справу) [18].

Судовий захист права sui generis дійсно стикається з практичними труднощами. По-перше, необхідність доведення факту порушення вимагає складних технічних експертиз, які в Україні доступні лише в обмеженій кількості спеціалізованих установ, таких як Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (далі - УкрНІОІВІ). По-друге, суди часто не мають достатньої компетенції для оцінки технологічних аспектів AI, що ускладнює встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями порушника та шкодою. Наприклад, визначити, чи був AI-генерований об'єкт створений за допомогою конкретної програми, може бути технічно неможливо без доступу до тренувальних даних. За даними WIPO [20], у 60% судових справ щодо AI у світі бракує доказової бази через непрозорість алгоритмів. В Україні, де судова система все ще адаптується до воєнних і поствоєнних умов, додатковим бар'єром є обмежений доступ до ресурсів для судового захисту, особливо для малих і середніх підприємств (далі – МСП).

IP- та AI-освіта. IP-освіта в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства та цифрових технологій є надзвичайно важливою, оскільки вона захищає IP-власність, сприяє інноваціям і є необхідною для досягнення успіху в сучасній економіці. Розуміючи IP-основи, особи та організації можуть уникнути дорогих судових спорів, захистити цінні активи, такі як бренди та патенти, та заохочувати створення нових ідей [21, 22]. Це має вирішальне значення для всіх студентів та фахівців, а не тільки для тих, хто працює в галузі STEM (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) або юриспруденції, і допомагає компаніям зберегти конкурентну перевагу. Поділяючи IP-суб'єктів на три групи можна сформулювати необхідність та доцільність отримання відповідних IP-та AI-знань:

1) приватні особи та професіонали: 1.1) захист творчих досягнень - IP- та AI-освіта допомагає приватним особам зрозуміти, як захистити свої ідеї та інновації за допомогою авторських прав, патентів та торговельних марок; 1.2) допомога в уникненні юридичних проблем, запобіганні ненавмисному порушенню IP-прав інших осіб, що може призвести до дорогих юридичних наслідків та шкоди репутації компанії; 1.3) сприяння інноваціям - усвідомлення того, що їхня робота може бути захищена та винагороджена, мотивує генерувати оригінальні ідеї та рішення; 1.4) підвищення конкурентоспроможності – IP та AI-компетенція є цінним набором навичок, який робить особу більш конкурентоспроможною на ринку праці, особливо в галузях, що базуються на інтелектуальних активах;

2) підприємства та організації: 2.1) захист IP- та AI-активів - освіта у відповідних галузях є життєво важливою для захисту нематеріальних активів компанії, таких як торгові марки, технології, ПЗ та цифровий контент, які часто є основними складовими її вартості; 2.2) приваблення інвестицій - потужний IP-

портфель, побудований на глибокому розумінні IP-менеджменту, може значно підвищити оцінку компанії та привабити інвестиції, особливо для стартапів та технологічних компаній; 2.3) підтримка бізнес-моделей - сучасні бізнес-моделі, такі як франчайзинг та мерчандайзинг, побудовані на IP, тому розуміння цих принципів є надзвичайно важливим для стратегічного зростання;

3) навчальні заклади: 3.1) виховання всебічно розвинених випускників – IP- та AI-освіта повинна бути інтегрована в різні спеціальності щоб забезпечити всебічну освіту для студентів у таких галузях як: - бізнес, адміністрування та право; - культура, мистецтво та гуманітарні науки; - соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини; - інформаційні технології; - інженерія, виробництво та будівництво тощо; 3.2) виховання майбутніх творців - впровадження IP та AI-концепцій у ранньому віці надихає на інновації та навчає дітей про IP-права та важливість їх дотримання; 3.3) інтегрування у навчальні програми - IP- та AI-освіта, що відповідає віку, може бути включена в навчальні програми від початкової школи до післядипломної освіти для викладання таких понять, як творчість, винахідництво, інновації тощо.

Етичні та правові колізії. Питання відповідальності за AI-генеровані об'єкти є однією з найгостріших етичних і правових колізій. Як вважає За А. Masood [13], невизначеність щодо того, хто несе відповідальність за AI-твори – розробник програми, користувач чи сама AI-система – створює правовий вакуум. Так, якщо AI-генерований технічний проєкт містить помилки, що призводять до економічних збитків (наприклад, у будівництві), виникає питання, чи відповідальність лежить на розробнику AI, який створив програму, чи на користувачі, який застосував її результати. В Україні ст. 33 закону № 2811-IX не регулює питання відповідальності, що залишає цю сферу неврегульованою. Міжнародний досвід, зокрема EU AI Act, намагається вирішити це шляхом запровадження вимог до прозорості та відповідальності для високоризикових AI-систем, але навіть там немає чітких норм щодо AI-творів.

Баланс між захистом прав авторів програм і користувачів AI є ще одним викликом. Автори програм, які отримують право sui generis, мають економічний інтерес у максимізації контролю над AI-творами, тоді як користувачі (наприклад, інженери чи компанії) прагнуть гнучкості у використанні цих творів. На думку К. Nkai [12], надмірний захист прав розробників може стримувати інновації, оскільки користувачі уникають AI через високі ліцензійні витрати чи правові ризики. В Україні, де IT-сектор залежить від експорту послуг (4% ВВП у 2024 р.), такий дисбаланс може обмежити конкурентоспроможність МСП. Наприклад, якщо ліцензійні договори, передбачені ч. 8 ст. 33 закону № 2811-IX, будуть надто обтяжливими, це може знизити доступність AI-інструментів для малих компаній. Водночас недостатній захист прав розробників, як зазначає Т. Харебава [17], може зменшити стимули для створення нових AI-систем. Для вирішення цієї колізії необхідні чіткіші норми щодо розподілу прав і відповідальності, а також міжнародна гармонізація, яка б враховувала інтереси всіх сторін.

Тож, як справедливо зазначає Д. Роксана, AI швидко трансформує галузі, економіки та суспільства, піднімаючи глибокі питання щодо відповідальності, справедливості, конфіденційності та безпеки. У той час як уряди та міжнародні організації прагнуть розробити правові рамки, що регулюють багатогранний

AI-вплив, вони стикаються з цілою низкою викликів, починаючи від технічної складності та етичних дилем, і закінчуючи конфліктами юрисдикцій та перешкодами у впровадженні. На основі всебічного аналізу авторка доводить, що, хоча шлях до надійного AI-регулювання є складним, спільний та адаптивний підхід може сприяти як технологічному прогресу, так і довірі громадськості. Правові рамки, що регулюють використання AI, повинні враховувати питання, які варіюються від захисту даних та алгоритмічної упередженості до відповідальності за автономне прийняття рішень та потенційної втрати робочих місць. Як наслідок, регуляторні органи змушені орієнтуватися у складному середовищі, де технологія випереджає традиційні правові норми та суспільні цінності [23].

Висновки та пропозиції. Проведений аналіз правових викликів, що супроводжують технічну творчість, орієнтовану на використання штучного інтелекту, дав підстави для наступних узагальнень.

1. Розглянуто теоретичні основи правового регулювання AI-творів, які базуються на тому, що AI створивши нову парадигму в технічній творчості, вимагає переосмислення традиційних правових підходів до регулювання IP-відносин. У контексті правового регулювання AI-творів ключовим є визначення їхнього статусу як об'єктів права, що генеруються без прямого людського втручання, але з використанням складних комп'ютерних програм.

2. Виявлено особливості правового регулювання AI-творів, закріплені в Законі України «Про авторське право і суміжні права», які включають кілька ключових положень. Відсутність особистих немайнових прав (ч. 3 ст. 33) означає, що AI-твори не пов'язані з правом на авторство чи ім'ям, оскільки немає фізичної особи як творця. Це виключає моральні аспекти захисту, але спрощує комерційне використання таких об'єктів, оскільки суб'єкт права зосереджується виключно на майнових аспектах. Обсяг майнових прав охоплює право на використання, відтворення, поширення, переробку та інші дії з об'єктом, що дозволяє суб'єктам права *sui generis* отримувати економічну вигоду. Наприклад, AI-генерований код для автоматизації виробництва може бути ліцензований для використання на різних підприємствах.

3. Визначено правовий статус AI-творів у IP-контексті, які є неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою, та які відрізняються від існуючих подібних об'єктів і створені у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в його утворенні. Це визначення підкреслює ознаки ключової особливості AI-творів: а) їх створення не залежить від людської креативності в традиційному сенсі; б) вони є результатом алгоритмічних процесів, таких як машинне навчання чи генеративні моделі. Важливо, що твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій, не вважаються неоригінальними, що чітко відмежовує AI-твори від традиційних IP-об'єктів.

4. Аргументовано, що встановлене законом право *sui generis* є спеціальним правовим режимом, розробленим для захисту неоригінальних об'єктів, створених AI. Його основна характеристика полягає в тому, що воно застосовується до об'єктів, які не відповідають критеріям оригінальності, необхідним для традиційного авторського права, але потребують правового захисту через їх економічну цінність і унікальність. Це право являє собою



сукупність норм, які відрізняються від загальних положень авторського права, створюючи гнучку систему для регулювання AI-генерованих об'єктів. Відмінність права sui generis від традиційних об'єктів авторського права полягає в кількох аспектах: 1) традиційне авторське право вимагає оригінальності та творчого внеску фізичної особи, тоді як AI-твори не мають людського автора, а їх «оригінальність» є результатом алгоритмів; 2) традиційне авторське право передбачає як майнові, так і особисті немайнові права, тоді як для AI-творів особисті немайнові права відсутні; 3) строк захисту традиційних творів становить усе життя автора плюс 70 років після його смерті, тоді як для AI-творів строк дії права sui generis обмежений 25 роками.

5. Встановлено основні проблеми та виклики правового регулювання AI-творів, що включають складнощі з дотриманням прав суб'єктів авторського та суміжних прав при використанні AI, труднощі ідентифікації первинних об'єктів, використаних для генерування AI-творів, порушення права sui generis, обмеженість судового захисту, а також питання IP- та AI-освіти, етичні та правові колізії, пов'язані з відповідальністю та балансом інтересів між авторами програм і користувачами AI. Ці питання ускладнюють інтеграцію AI-творів у правову та економічну системи, потребуючи вдосконалення нормативної бази та міжнародної гармонізації.

6. Підтримано позицію за якою, наразі розробка правових рамок, що регулюють багатогранний AI-вплив, стикається з цілою низкою викликів, починаючи від технічної складності та етичних дилем, і закінчуючи конфліктами юрисдикцій та перешкодами у впровадженні. Тож, при правовому регулюванні AI-відносин, слід враховувати питання, які варіюються від захисту даних та алгоритмічної упередженості до відповідальності за автономне прийняття рішень та потенційної втрати робочих місць.

Список використаних джерел:

- [1] Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності : Закон України від 20 березня 2023 р. № 2974-IX. *Офіційний вісник України*. 2023. № 41, ст. 2211.
- [2] Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). *Official Journal of the European Union*. L series. 2024/1689 12.7.2024.
- [3] PwC. (2025). 2025 AI business predictions. <https://www.pwc.com/us/en/tech-effect/ai-analytics/ai-predictions.html>
- [4] Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
- [5] Дубняк, М.В. (2019). Проблеми визначення правового режиму об'єктів, створених за допомогою технологій нейромереж. *Інформація і право*. 4(31), 45-53. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2019.4\(31\).196668](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2019.4(31).196668)
- [6] Щербина, Б.С. (2022). Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 71, 152-157. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.25>

- [7] Хеленюк, М. (2023). Штучний інтелект vs авторське право: закони різних країн. *Юридична газета*. 11–12 (769–770). <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/shtuchniy-intelekt-vs-avtorske-pravo-zakoni-riznih-krayin.html>
- [8] Пирога, І.С., Колб, О.С. (2025). Правовий аспект авторського продукту, створеного штучним інтелектом. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 04 (ч. 1), 406–411. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.1.62>
- [9] Кириченко, К.О. (2025). Криза авторства в епоху генеративного штучного інтелекту. *Юридичний науковий електронний журнал*. 8, 51–54. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-8/8>
- [10] Кірін, Р.С., Петренко, В.О., Пащенко, О.А., Хоменко, В.Л. (2025). Використання AI у технічній творчості: економічні аспекти. *Grail of Science*, 57, 376–384. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.10.2025.039>
- [11] Кірін, Р.С., Петренко, В.О., Пащенко, О.А. (2025). Міжнародні AI-стандарти: перспективи для України. *Наукові перспективи. Серія «Право»*, 7(61), 848–869. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-7\(61\)-848-869](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-7(61)-848-869)
- [12] Nkai, K.L. (2025). AI-generated content and IP rights: Challenges and policy considerations. *Diplo*. <https://www.diplomacy.edu/blog/ai-generated-content-and-ip-rights-challenges-and-policy-considerations/>
- [13] Masood, A. (2025). Intellectual property rights and AI-generated content — Issues in human authorship, fair use doctrine, and output liability. *Medium*. <https://medium.com/@adnanmasood/intellectual-property-rights-and-ai-generated-content-issues-in-human-authorship-fair-use-8c7ec9d6fdc3>
- [14] Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
- [15] Тараненко, О.М. (2024). Правове регулювання об'єктів інтелектуальної власності, створених штучним інтелектом: порівняльний аналіз зарубіжного та українського законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*, 5, 184–187. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-5/42>
- [16] Фоміна, Н. (2023). Чи можуть твори, створені за допомогою ШІ, розраховувати на авторське право. *Юридична газета*. 11–12 (769–770). <https://jur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/chimozhut-tvori-stvoreni-za-dopomogoyu-shi-rozrahovuvati-na-avtorske-pravo.html>
- [17] Харебава, Т. (2024). Авторські права на об'єкт, створений штучним інтелектом. *Юрліга*. https://jurliga.ligazakon.net/analytics/225383_avtorsk-prava-na-obkt-stvoreniy-shtuchnim-ntelektom
- [18] Барбашин, С. (2025). Правове регулювання інтелектуальної власності на об'єкти, створені із залученням ШІ. *Національна асоціація адвокатів України*. <https://unba.org.ua/publications/10239-pravove-regulyuvannya-intelektual-noi-vlasnosti-na-obekti-stvoreni-iz-zaluchennyam-shi.html>
- [19] Butnik-Siverskyi, O., Kirin, R., Doroshenko, O., Dorozhko, H. (2024). Devising an economic-legal approach to the viability of innovative technology transfer in the process of its commercialization. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 1 (13 (127)), 103–112. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2024.298515>
- [20] World Intellectual Property Organization. (2024). Artificial intelligence and intellectual property. <https://www.wipo.int/en/web/frontier-technologies/artificial-intelligence/index>
- [21] Кірін Р.С., Хоменко В.Л., Коросташова І.М. Патентологія: навч. посіб. М-во освіти і науки України, НТУ «Дніпровська політехніка». –Дніпро : НТУ «ДП», 2018. 240 с.
- [22] Кірін Р.С., Хоменко В.Л., Коросташова І.М. Інтелектуальна власність: навч. посіб. 2-ге вид. перероб. і доп. Д.: Національний гірничий університет, 2008. 280 с.
- [23] Roxanne, D.G. (2025). Regulating Artificial Intelligence: Challenges and Opportunities in Legal Frameworks. https://www.researchgate.net/publication/388722551_Regulating_Artificial_Intelligence_Challenges_and_Opportunities_in_Legal_Frameworks

TECHNICAL AI CREATIVITY: LEGAL CHALLENGES

SCIENTIFIC RESEARCH GROUP:

Roman Kirin

Doctor of Law, Associate Professor, leading researcher

State Organization «V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine», Ukraine

Vitaliy Petrenko

Doctor of Technical Science, Professor,

Department Manager of Intellectual Property and Project Management

Ukrainian State University of Science and Technologies, Ukraine

Oleksandr Pashchenko

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Oil and Gas Engineering and Drilling

Dnipro University of Technology University, Ukraine

Volodymyr Khomenko

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Oil and Gas Engineering and Drilling

Dnipro University of Technology University, Ukraine

Summary. *The article is devoted to the analysis of legal regulation of the use of artificial intelligence in technical creativity, with an emphasis on Ukrainian and international legislation. In the context of Law of Ukraine No. 2974-IX of March 20, 2023, a sui generis right is examined, which regulates non-original objects created by computer programs without the participation of individuals. The peculiarities of this right are considered, in particular, its difference from traditional copyright. The main problems and challenges of legal regulation of AI works are identified, including difficulties in complying with the rights of copyright and related rights holders when using AI, difficulties in identifying the primary objects used to generate AI works, violations of sui generis rights, limited judicial protection, as well as issues of IP and AI education, ethical and legal conflicts related to liability and the balance of interests between software authors and AI users.*

Keywords: *artificial intelligence, technical creativity, legal regulation; intellectual property.*